

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Jill Alexander Essbaum
HAUSFRAU

Copyright © 2015 by Jill Alexander Essbaum
All rights reserved.

Translation Copyright © 2015 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01555-3

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

STAZOM GREHA

DŽIL ALEKSANDER ESBAUM

Prevela Magdalena Reljić

Beograd, 2015.

*Mom ocu, Džimu Šulcu
1942–1999.*

*Kad jutarnje sunce zarumeni,
I zraci se razliju nad nama,
Ti se, Gospode, pojaviš u svetlosti.
Kada Alpi blesnu sjajem,
Molite se Bogu, Njemu se predajte,
Da osetite i razumete,
Da osetite i razumete,
Da on prebiva u ovoj zemlji.
Da on prebiva u ovoj zemlji.*

– Prva strofa Švajcarskog psalma,
švajcarske nacionalne himne

*Poput svega metafizičkog, harmonija misli i stvarnosti može se
naći u gramatici jezika.*

– Ludvig Vitgenštajn

*Čovek koji ne prođe kroz pakao vlastitih strasti nikada ih neće
savladati.*

– Karl Jung

*Ljubav je vatrica. Ali nikad se ne zna hoće li vam ta vatrica zagrejati
srce ili zapaliti kuću.*

– Džoan Krford

SEPTEMBER

1

Ana je bila dobra žena, uglavnom.

Bilo je rano po podne i voz kojim je putovala prvo se nakrivio, a potom usporio u krivini pre nego što se zaustavio na stanici Ditzlikon, tačno u pun sat i trideset četiri minuta, kao i uvek. Nije to samo izreka, to je apsolutna činjenica: švajcarski vozovi idu po redu vožnje. S8 kreće od Pfefikona, gradića udaljenog trideset kilometara. Od Pfefikona njegova ruta seče uzbrdo, duž obale Ciriškog jezera, kroz Horgen na zapadnoj obali, zatim kroz Talvil i Kilhberg. Mali gradovi u kojima se vode mali životi. Od Pfefikona ima šesnaest stanica do Ditzlikona, malog grada u kom Ana vodi svoj mali život. Autobusi ne voze kroz Ditzlikon. Taksi je previše skup i nepraktičan. Iako porodica Benc ima automobil, Ana ga ne vozi. Nema vozačku dozvolu.

Zato je njen svet bio usko ograničen dolascima i odlascima lokomotiva, dobrom voljom Bruna, Aninog muža, ili Ursule, Brunove majke, ukoliko bi želela da stigne na mesta gde ne ide autobus, kao i svojim nogama i razdaljinom koju njima može da prevali, iako je to retko bilo onoliko daleko koliko je želela da ode.

Ali švajcarski vozovi zaista poštuju red vožnje i Ana je putovala uz minimalno maltretiranje. I volela je da putuje vozom; prijalo joj je kloparanje vagona dok odmiče.

Džil Aleksander Esbaum

Idit Hamer, druga doseljenica, jednom je rekla Ani da švajcarski vozovi kasne samo iz jednog razloga.

„Kada neko skoči pod voz.“

Doktorka Meserli pitala je Anu da li je ikada razmišljala o samoubistvu ili pokušala da oduzme sebi život. „Da“, priznala je Ana i dodala: „Pojasnite mi pokušaj.“

Doktorka Meserli bila je plava i sitna žena nedefinisanih kasnih srednjih godina. Klijente je primala u svojoj ordinaciji u kaldrmisanim Tritligaseu, ulici sa slabim saobraćajem, zapadno od ciriškog Muzeja umetnosti. Studirala je psihijatriju u Americi, ali je analitičku obuku pohađala na Jungovom institutu u Kisnahtu, ciriškoj opštini samo sedam kilometara dalje. Švajcarkinja po rođenju, doktorka Meserli je engleski govorila besprekorno, mada s jakim akcentom. Svako njeno s zvučalo je kao z, a samoglasnike je izgovarala produženo, poput parabole: *Vhat dooo yooo sink, Anna?* – često bi pitala (obično kada je Ana najmanje želeta da iskreno odgovori na pitanje).

U to vreme se na televiziji vrtela reklama za školu stranih jezika, u kojoj pomorski kapetan postavlja mladog regruta za radio-operatera. Samo što je stupio na dužnost, mlađi regrut sa zvučnika čuje *Mayday! Mayday!* s jakim američkim akcentom. *Can you hear us? We are sinking! We are sinking!* Mlađi operater nagne se prema mikrofonu i krajnje graciozno odgovori: *Dis is dee Germ-ahn Coast Guard.* A zatim: *Vhat are yooo sinking about?*

Ana bi svaki put slegla ramenima i rekla jedinu frazu koju je vređelo izreći: „Ne znam.“

Samo što je Ana, naravno, skoro uvek znala.

Tog dana romnjala je kiša. Švajcarsko vreme je promenljivo, mada ne i ekstremno u Ciriškom kantonu, naročito ne u septembru. *Bio* je septembar, jer tad su se Anini sinovi vratili u školu. Ana je od

Stazom greha

železničke stanice pešaćila dobrih pola kilometra do glavne ditlikonske ulice, razgledajući izloge, kupujući vreme. Postkoitalna euforija je splasnula, ostavlјajući za sobom uzde dosade, labave u njenoj šaci. Za nju taj osećaj nije bio nov. Često je osećala malaksalost koja se otezala i iznurivala je. Zevnula je pred piramidom naslaganih homeopatskih lekova ispred apoteke. Korpa s peškirima na rasprodaji ispred robne kuće SPAR bila joj je beskrajno dosadna.

Dosada, poput vozova, nosila je Anu kroz njenu svakodnevnicu.

Je li to istina? – zapita se Ana. *To ne može biti sasvim istinito.* I nije bilo. Sat ranije, Ana je ležala gola, vlažna i raširenih nogu na krevetu stranca u ciriškom Niderdorfu, četiri sprata iznad starih gradskih aleja i uličica popločanih kamenom, s kioscima na kojima se prodavao kebab i bistroima koji su služili kuvana jela sa istopljenim ementalom.

Nestalo je i ono malo srama što sam ranije osećala, pomisli ona.

„Postoji li razlika između srama i krivice?“, upita Ana.

„Sram je psihička iznuda“, odgovori doktorka Meserli. „Sram laže. Postidi ženu i ona će poverovati da je kardinalno zgrešila, da je de-linkvent u svojoj biti. Jedina samouverenost koju će osećati odnosiće se na njene greške. Nikada je nećete ubediti u suprotno.“

Bilo je skoro tri po podne kada je Ana stigla ispred škole koju su po-hađali njeni sinovi. Osnovna škola Dorf nalazila se nadomak gradskog trga, između biblioteke i kuće stare trista godina. Mesec dana ranije, na švajcarski nacionalni praznik, trg je bio prepun građana koji su jeli kobasicu i ljuljali se poput pijanaca na taktove muzike narodnog orkestra na otvorenom, dok je na nebu svetlucao vatromet. Tokom vojnih vežbi, vojnici bi parkirali dostavne kamione dijagonalno

kraj centralne fontane, u kojoj bi se leti igrala i prskala golišava deca, čije su majke sedele na obližnjim klupama, čitale knjige i jele jogurt. Bruno je nekoliko godina ranije ispunio dužnost i odslužio kao vojna rezerva. Sve što je iz toga pamtio bio je napad puškom u podrumu. Što se Ane tiče, ona nije naročito marila za laku literaturu, i kada bi njeni sinovi poželeti da plivaju, vodila ih je na gradski bazen.

Tog dana skoro da nije bilo saobraćaja na gradskom trgu. Tri žene časkale su ispred biblioteke. Jedna je gurala kolica, druga je držala povodac na čijem kraju je dahtao nemački ovčar, a treća je samo stajala praznih ruku. Bile su to majke koje su čekale svoju decu, mlađe od Ane barem deset godina. Imale su mlečnobelu glatku kožu na mestima gde se Ana osećala naborano i usahlo. Lica im zrače lakoćom postojanja, ležernošću i domaćim sjajem, razmišljala je Ana.

Ana se u svojoj koži retko osećala opušteno. *Lice mi je u trideset sedmoj godini ispijeno*, mislila je Ana. *Ja sam zbir svih svojih trzavica*. Utom joj jedna majka mahnu i uputi iskren obavezan osmeh.

Tog stranca upoznala je na času nemačkog. *Ali Ana – njegov penis bio je u tvojim ustima*, podseti ona sebe. *On više nije stranac*. I nije bio. Ime mu je Arči Saderland, Škot, doseljenik i, poput Ane, učenik jezičke škole. *Ana Benc, učenica jezičke škole*. Doktorka Meserli ju je ohrabrla da krene na kurs nemačkog (a da ironija bude veća, Bruno je insistirao da krene na psihoterapiju: *Dosta mi je tvojih jebnih depresija, Ana! Idi i leči se!* – rekao joj je). Doktorka Meserli je onda uručila Ani raspored časova i rekla: „Vreme je da sebe usmeriš na stazu koja će te naterati da u potpunosti učestvuješ u svetu oko tebe.“ Doktorkin izveštačeni govor bio je snishodljiv, ali i tačan. Bilo je vreme. Bilo je krajnje vreme.

Do kraja seanse i uz još malo ciljanog nagovaranja, Ana je popustila i pristala da upiše početnički kurs nemačkog jezika u Migrosovoj

Klupskoj školi, upravo onaj kurs na koji je trebalo da krene još kada je pre devet godina stigla u Švajcarsku, vezanog jezika, bez prijatelja na vidiku, već očajna zbog svoje sudsbine.

Sat ranije Arči je doviknuo Ani iz svoje kuhinje: *Jesi li za kafu? Čaj? Neku klopu? Treba li ti nešto? Bilo šta?* Ana se pažljivo oblačila, kao da joj je odeća protkana trnjem.

S ulice je čula povike dece koja su se vraćala iz škole posle ručka i glasove američkih turista, koji su galamili na vrhu brda, gde je sa građen Grosminster. Katedrala je masivna građevina, napravljena od srednjevekovnog sivog kamena i potpuno jedinstvena, s dva simetrična zvonika koja se uzdižu iznad crkvene fasade i štrče visoko iznad zasvođenog krova, poput načuljenih zečjih usiju.

Ili rogova rogonje.

„Kakva je razlika između želje i potrebe?“

„Želja je poželjna, ali nije neophodna. Potreba je nešto bez čega ne možete da živate“, odgovorila je doktorka, dodajući: „Ako bez nečega ne možete da živate, onda i nećete.“

Bilo šta? Poput doktorke Meserli, Arči je govorio engleski s veličanstveno naglašenim tonovima, ne sa izraženim visokonemačkim konsonantima, već rečima koje su se ujedno i uvijale i ispravljale. Čas lelujavo *r*, čas red samoglasnika zbijenih jedan uz drugi poput skloppljenih kovačkih mehova. Anu su privlačili muškarci s akcentom. Upravo Brunovo pepušenje engleskog jezika, koji mu nije bio maternji, omogućilo mu je da uvuče prste, potom i jezik u njene gaćice već na njihovom prvom sastanku (to, i viljamovka, voda života s ukusom kruške, od koje su se obeznanili). Ana je u mladosti imala nežne vlažne snove o muškarcima za koje je mislila da će ih jednog

dana voleti, o muškarcima koji će voleti nju. Nadenula bi im imena prema nejasnim, stranim licima: Mišel, francuski vajar dugih prstiju umrljanih glinom; Dimitrije, crkvenjak u pravoslavnoj crkvi, čija koža miriše na kamfor, divlju ružu, smolu sandalovine i tamjan; Giljermo, ljubavnik sa šakama matadora. Sve su to bili izmišljeni ljubavnici, njene devojačke maštarije. Ana je jahala čitavu međunarodnu vojsku takvih.

Na kraju se udala za Švajcarca.

Ako bez nečega ne možete da živite, onda i nećete.

Uprkos predlogu doktorke Meserli da upiše kurs, Ana jeste pozvala osnove nemačkog jezika. Snalazila se. Ali njen nemački zapravo je bio neverovatan isključivo po tome koliko ga je zapostavljala i po njenim nadljudskim naporima da ga prizove u pamćenje kada bi pokušala da ga govori. Ipak, devet godina je uspevala da se sporazume. Tako je kupovala markice u pošti, izvlačila okvirne informacije od pedijatara i apotekara, opisivala frizerki kako da je ošša, cenjkala se na buvljaku, časkala s komšijama i odvraćala dvojicu upornih Jehovinih svedoka, koji bi svakog meseca pozvonili na vrata, nudeći joj primerak časopisa koji su prodavali. Ana je takođe, doduše ne tako često, objašnjavala strancima kako da stignu do željene destinacije, kuvala po receptima s kulinarskih TV programa, hvatala beleške kada je dimničar deklamovao koje sve opasnosti vrebaju od labavih spojnica maltera i začepljenih dimnjaka, i pravdala se kako bih izbegla kaznu kada je, na zahtev konduktora, uhvaćena da se vozi bez karte.

Ali Anino poznavanje gramatike i vokabular bili su slabi, njen izgovor bio je daleko od tečnog, a primena idioma i sintakse ravna nuli. Svakog meseca bi se našla bar u deset situacija kada bi bila primorana da neki zadatak delegira Brunu. On je rešavao probleme s lokalnom birokratijom, on je plaćao osiguranje, porez, kredit za kuću. Bruno je popunio i formulare za Anin stalni boravak. On je

Stazom greha

vodio porodične finansije, budući da je radio u upravi banke. Ana čak nije imala ni bankovni račun.

Doktorka Meserli ohrabrla je Anu da preuzme aktivniju ulogu u porodičnim pitanjima.

„Da“, reče Ana. „Zaista.“ Nije bila sigurna da zna ni šta Bruno tačno radi na poslu.

Nije bilo razloga da se Ana ne pridruži majkama koje su časkale na trgu, nikakvo joj pravilo to nije branilo, ništa je nije sprečavalo da malo popriča s njima. Dve je znala iz viđenja, a jednu i po imenu – Klaudiju Cvajgart. Njena čerka Marlis išla je sa Čarlsom u razred.

Ana im se nije pridružila.

Opravdala se sledećim objašnjenjem: *Stidljiva sam i ne umem da razgovaram sa neznancima.*

Doktorka Meserli je saosećala s njom. „Teško je strankinji da se sprijatelji sa Švajcarcima.“ Problem je bio mnogo dublji od lošeg poznavanja nemačkog jezika, što je samo po sebi već bilo problem. Švajcarska je izolovana zemlja, zatvorenih granica i neutralna u stavovima već dva veka. Levu ruku pruža izbeglicama i azilantima. Desnom rukom grabi sveže opran novac i nacističko zlato. (Nepošteno? Možda. Ali kada bi se osećala usamljeno, Ana bi zauzela napadački stav.) I poput krajolika u kojima žive, Švajcarci su i sami po sebi zatvoren narod. Po svojoj prirodi teže izolaciji, držeći strance na distanci, odredivši ne jedan, dva ili tri, već četiri maternja jezika. A zvanično ime Švajcarske je na petom: *Confoederatio Helvetica*. Međutim, većina Švajcaraca govori nemački, a tako se priča i u Cirihu.

Ali ne baš nemački.

Pisani nemački u Švajcarskoj je standardni školski jezik. Međutim, Švajcarci govore švajcarski nemački, koji uopšte nije standardan. U njemu ne postoji jasna ni gramatička ni izgovorna pravila. Ne postoji rečnik s kojim se svi slažu. On varira od kantona do kantona. I jezik iskače iz grla poput upaljenih krajnika koji pokušavaju da pobegnu. Ovo je samo malo preterivanje. Za nekoga ko nije iz Švajcarske, to zvuči kao da govornik konstruiše izmišljene reči najčudnijeg ritma i najneobičnije isečenih konsonanata i izuzetno zbumujućeg redosleda otegnutih i izduženih samoglasnika. Neumoljivo je nepristupačan za sve strance koji pokušaju da ga nauče, jer svaka reč zvuči kao lozinka.

Ana je znala tek gole osnove švajcarskog nemačkog.

Nije se pridružila ostalim majkama. Umesto toga je lupkala đonom svojih braon cipela o ivičnjak. Vrtela je kosu, praveći se da posmatra nevidljivu pticu u letu.

Teško je voleti čoveka van njegovog maternjeg jezika. A opet, Ana je bila udata za Švajcarca.

Na zvuk školskog zvona, deca su istrčala iz zgrade i preplavila dvorište. Ana prvo ugleda Viktora s dvojicom drugara. Čarls je išao za njima, usporen grupom brbljive dece. Potrčao je prema Ani kad ju je spazio, zagrljio je i samoinicijativno počeo da joj priča o svom danu. Viktor se zadržao s drugovima, otežući korak. Takav je bio Viktor – nedruželjubiv i relativno povučen. Ana je povlađivala toj njegovoj povučenosti, zadovoljivši se da mu samo razbaruši kosu umesto pozdrava, na šta je Viktor napravio grimasu.

Prve ubode krivice osetila je na putu do kuće (iako ih nije mogla nazvati baš ubodima). Pre su to bili trnci, slabi po intenzitetu. Ovaj nivo ravnodušnosti je bio prilično nov za njenu patologiju. Ulivao joj je neobičan osećaj samozadovoljstva.

Bencovi su živeli stotinak metara od Osnovne škole Dorf. Njihova kuća bi se videla sa školskog dvorišta da nije bilo Kirhgemarknadeusa, drvenog zdanja iz XIX veka, koje je zapravo bilo parohijski dom seoske crkve, koja se nalazila između te dve građevine. Ana obično nije pratila svoju decu kući. Ali prošlo je tek sat od susreta s Arčijem i još uvek je osećala njegove šake na svojim dojkama, pa je zato umerena doza griže savesti bila prikladna.

U Švajcarsku su se preselili u junu devedeset osme godine. Trudna i hronično umorna, Ana nije imala dovoljno snage da se pobuni. Složila se uz duge tihe uzdahe, sakrivši strahove u jednoj od brojnih odaja svoga srca. Tražila je vedriju stranu, način da čaša bude polupuna. Uostalom, ko bi odbio ponudu da živi u Evropi? Kao srednjoškolka Ana bi se noću zaključavala u svoju sobu, opsednuta mnogim mestima na koja bi je njeni muškarci mogli jednog dana odvesti. U tim krhkim i pokornim snovima svojim muškarcima bi davala potpunu kontrolu. Bruno je godinama radio za Švajcarsku kreditnu banku. Pitali su se da li bi prihvatio premeštaj u Cirih. Ana je bila uedata, trudna i manje-više zaljubljena. To je bilo dovoljno. *To će biti dovoljno*, mislila je.

I tako su se preselili u Ditlikon. Bio je dovoljno blizu Ciriha jer ga s njim povezuju dve gradske železničke linije. Imao je i veliki tržni centar. Putevi su bili bezbedni, kuće lepo održavane, a lokalni moto obećavao je svetu budućnost. Bio je ispisana na veb-sajtu grada i pamfletima. Stajao je na pločici ispod natpisa *Gemeinde* – opština, i na prvoj strani *Kurira*, ditlikonskog malog nedeljnika: *Menschlich, offen, modern.* Lično. Otvoreno. Moderno. Ana je sav optimizam sasula u te tri reči.

Ditlikon je takođe bio i Brunov rodni grad. Njegov dom. Mesto u koje se rasipni sin vratio. Ana je imala dvadeset osam. Bruno se u trideset četvrtoj bez napora uklopio u svoje rodno mesto. To nije bilo tako teško – Ursula je živela nedaleko od Klotenerstrasea, u kući

u kojoj je podigla Bruna i njegovu sestru Danijelu. Oskar, Brunov otac, preminuo je pre više od deset godina.

Bruno je uspešno istakao dobre strane selidbe. Život u Ditlikonu će njihovoj deci (*Imaćemo ih još? Jesi li siguran?* Ni prvo dete nisu planirali.) omogućiti zdravo, sigurno i bezbrižno detinjstvo. Kada se navikla na tu ideju (nakon što se Bruno zakleo da će pre začeća njihove buduće dece prethodno razgovarati o tome), Ana je videla prednosti tog poteza. Kada bi se i dogodilo, doduše retko u tim prvim mesecima, da postane usamljena ili željna ljudi, stvari ili mesta koje nije ni sanjala da će joj nedostajati, tešila se zamišljanjem lica svoje bebe. *Hoću li roditi rumenog Hajnca koji će me zvati mueti? Moju ličnu Hajdi s plavom kosom skupljenom u pletenice?* Uostalom, Bruno i Ana bili su, manje-više, zaljubljeni.

Kvalifikacija *manje-više* mučila je i doktorku Meserli.

Ana je objasnila. „Nije li uvek tako? Uzmite bilo koji zaljubljeni par, jedno će uvek voleti više, a drugo manje. Zar ne?“

Sa svojih osam godina, Viktor je bio Anino najstarije dete. Čarls je imao šest. Zaista su bili rumena i zdrava deca, kao što je Ana i zamiljala da će biti. Imali su svetloplavu kosu i oči boje lešnika. Bili su pravi dečaci, mangupi, neprikosnovena braća, i nesumnjivo sinovi čoveka za kog se Ana udala.

„Ali imali ste još dece, zar ne? Sigurno nije bilo strašno.“

Naravno da nije. Uopšte nije bilo strašno. Ne uvek. Nije sve uvek bilo strašno. Ana je ređala negacije. Pre deset meseci, Ana je rodila crnokosu devojčicu svetlog tena, kojoj je nadenuila ime Poli Džin.